

Išslaptinta klasika

Kelionė po
klasikinės
muzikos
pasaulį

Arianna
Warsaw-Fan
Rauch

Arianna Warsaw-Fan Rauch

Išslaptinta klasika

Kelionė po
klasikinės muzikos
pasaulį

Iš anglų kalbos vertė
Darius Krasauskas

VILNIUS, 2023

Versta iš:
Declassified
Copyright © 2022 by Arianna Solange
Warsaw-Fan Rauch
All rights reserved.

Bibliografinė informacija
pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų
informacinės sistemos (LIBIS) portale *ibiblioteka.lt*

© Vertimas į lietuvių kalbą, Darius Krasauskas, 2023

© Viršelis, Algimanta Sirvydaitė, 2023

© Leidykla VAGA, 2023

ISBN 978-5-415-02748-4

Mano šeimai:

Tėvams, davusiems man viską. Jie išmokė mane beveik visko, kuo galiu šiandien pasigirti ir, negana to, leidžiasi traukiami per dantį šios knygos puslapiuose.

Sesei, davusiai man ne mažiau ir daug ko išmokiusiai; ji savo tikėjimą manimi visuomet išsako taip garsiai, kad esu priversta klausytis.

Vyru, kuris greičiau žus, nei pataikys į natą, tačiau pats yra nuostabiausia mano gyvenimo melodija.

Vaikams, kurie įkvėpė mane šiai knygai ir net kartais leido ją rašyti.

TURINYS

IŽANGA 9

- 1 skyrius* Klasikinė muzika neegzistuoja ²³
1 400 metų istorijos: labai šališka apžvalga
- 2 skyrius* Talentas irgi neegzistuoja ⁵⁶
**Gerai, tarkim, egzistuoja, bet jis ne toks svarbus,
kaip gali pasirodyti**
- 3 skyrius* Klasikinė muzika – snobams ⁷⁶
Bet ir jums
- 4 skyrius* Dirigentai yra šūdžiai ⁸⁸
Ir kiti klasikinės muzikos pasaulio archetipai
- 5 skyrius* Milijonai už fortepijonus ir smuikus ¹¹⁵
Kiek kainuoja aukščiausia klasė
- 6 skyrius* Sveiki atvykę į kalėjimą ¹³⁶
Tiesa apie konkurenciją tarp klasikinės muzikos atlikėjų

- 7 skyrius Pasimesti labai lengva ¹⁵⁵
Kaip nepasiklysti kūrinyje, net jei esi muzikantas
- 8 skyrius Apie prakeiksmus ¹⁷¹
Beethoveno plaukai, Mozarto „Requiem“ ir kiti prietarai
- 9 skyrius Ne visi klasikiniai kūriniai yra simfonijos ¹⁸⁵
Daugybė gražios (ir įvairios) muzikos
- 10 skyrius Romantika. It žvakutėmis nudėliotoje
karštoje vonioje ²²¹
**Garsios (ir nelabai) klasikinės muzikos pasaulio
meilės istorijos**
- 11 skyrius Ir štai pasirodo nuotaka ²⁴⁸
Kaip pasirinkti muziką vestuvėms ir kitoms progoms
- 12 skyrius Apie gerus klausytojus ²⁶⁹
Kaip klausytis klasikinės muzikos ir ja mėgautis

PADĖKOS ³⁰⁶

DAR VIENAS ANEKDOTAS APIE ALTININKUS ³¹⁸

ŽODYNĖLIS ³²⁰

MUZIKINIŲ KŪRINIŲ IR FILMŲ ORIGINALŪS PAVADINIMAI ³²⁹

LITERATŪRA ³³⁴

ĮŽANGA

Mano tėvai mėgsta pasakoti, kaip tapau smuikininke. Kalčiausia aš pati, ne kas kitas, nes sulaukusi dvejų su puse praradau balsą be perstojo mėgindama sudainuoti antrąją Nakties karalienės ariją – tą stebuklingąją – iš Wolfgango Amadeus Mozarto „Užburtosios fleitos“*.

Kas galėjo pagalvoti, kad šis muzikantams puikiai žinomas kūrinys – su sudėtingais šuoliais, arpedžio kaskadomis ir standartinių soprano diapazoną pranokstančia tesitūra reikalaujančia nepaprastos jėgos, nepriekaištingos technikos ir virtuoziškumo, – pasirodys žalingas dvejų metų vaiko sveikatai ir aš pertempsiu balso stygas?

Tėvai nuvežė mane pas gydytoją, šis paskelbė diagnozę: ant stygų susiformavo mazgeliai. Ir be skrupulų pridūrė: „Jumis dėtas liepčiau dukrai užsičiaupti.“ Tad tėvai parvežė mane namo, pasisodino šalia savęs ir paklausė, ar norėčiau skambinti fortepijonu. Žinojo, kad man patinka muzika, o fortepijonų mūsų namuose buvo net du – abu mano tėvo.

* *Muzikos kūrinių originalūs pavadinimai nurodomi sąraše knygos pabaigoje. (Čia ir toliau kursyvu vertėjo pastabos.)*

Bet aš pareiškiau, kad ne, fortepijono nenoriu. Tačiau smuikas būtų visai nieko.

Visą likusį tėvų pasakojimą būtų galima iliustruoti vienu ilgu atodūsiu. Jie nebent užsimintų, kad visuomet buvau jiems tarsi rakštis geroje vietoje ir kad visa mano muzikinė karjera ir pasiekimai – tai jų, o ne kieno kito nuopelnas: du Juilliardo mokyklos* diplomai, konkursuose laimėti prizai, koncertinės kelionės, įrašytas albumas ir solo partija, kurią aš, kaip pirmas orkestro smuikas, griežiau Johnui Adamsui diriguojant savo operą „Klinghofferio mirtis“**. Visa tai, jei tikėsime tuo ištęstu atodūsiu, buvo nulemta tą akimirką, kai mano tėvai pakluso jųdviejų nuojautai ir pasidavė neįtikėtinais valdingos dvejų metų mergytės įgeidžiui.

Čia reikia pridurti, kad „visa tai“ truko neilgai, nes mano, kaip smuikininkės profesionalės, karjera baigus aukštąją muzikos mokyklą truko vos kelerius metus – paprasčiausiai viską mečiau. Niekas to iš manęs nesitikėjo. Na, gal nebent Karolina, mano studijų kuratorė.

Šiaip ar taip, ta mano istorija – pernelyg tvirtai susuktas siūlų kamuoliukas, tiesa? Bent jau esmines detales turime: nelaimingą atsitikimą, lemtingą pokalbį, užsispyrusią mergaičiukę ir mazgelius ant balso stygų.

Kita vertus, visa tai paprasčiausi niekai.

Pradėkime nuo to, kad šioje istorijoje esama akivaizdžių skylių. Pavyzdžiui, dainavimas čia vertinamas itin laisvai. Be to, visas pasakojimas paremtas klaidinga prielaida, nes tarsi neabejojama, jog pareiškusi norą griežti smuiku suvo-

* Juilliard School – viena garsiausių pasaulyje aukštoji meno mokykla. Įkurta 1924 m. Niujorke medvilnės prekybininko A. D. Juilliardo fondo lėšomis. Rengia muzikos atlikėjus, kompozitorius, choreografus, šokėjus, režisierius, aktorius.

** Operos premjera skambėjo 1991 m. Briuselyje ir Niujorke.

kiau, ką kalbu. Negana to, šio pasakojimo esmė ir prasmė – įsitikinimas, kad būtent tuomet nusprendžiau tapti smuikininke.

Tai jau ne, toli gražu. Tuomet tik pradėjau lankyti smuiko pamokas, ne daugiau. Gyvenime man teko mokytis ir kitų dalykų: slidinėti, žaisti tenisą ir golfą, lankiau baletą mokyklą. Jei manęs, dvejų metų mergytės, būtumėte paklausę, kuo norėsiu tapti, kai užaugsiu, antradieniais būčiau atsakiusi, kad Picabo Street*, trečiadieniais – baletą teatro soliste, o visomis kitomis savaitės dienomis – Džeimsu Bondu.

Tad kada pašvenčiau visą savo širdį, sielą ir visas ankstyvo ryto valandas klasikinei muzikai? Būdama septynerių. Dėl vieno tokio berniuko. Bet apie tai vėliau.

Beje, o ką vadiname klasikine muzika?

Mano vaikystėje klasikinės muzikos nebuvo. Buvo tiesiog muzika: Johannas Sebastianas Bachas, Wolfgangas Amadeus Mozartas, Johannesas Brahmsas, Ludwigas van Beethovenas. Jos buvo pilni mūsų namai, ji pas mus skambėjo ir dieną, ir naktį – taip, ir naktį, nes mamai atrodydavo, kad be jos mūsų šuneliai jausis labai vieniši.

Mano tėvas buvo koncertuojantis pianistas, o galiausiai įsidarbino mokytoju Samuelio Phillipso akademijoje – tai vaikų muzikos mokykla ir internatas Andoveryje, Masačusetso vals-tijoje. Jei nebūdavo išėjęs į mokyklą, kur dėstė fortepioną ir muzikos teoriją, jei neskambindavo namuose savuoju „Steinway“ arba „Bechstein“, jei (tai prasidėjo vėliau) neprižiūrėdavo, kaip mes su seseria (violončelininke) atliekame namų užduotis,

* JAV kalnų slidinėjimo meistrė, olimpinė čempionė.

tuomet sėdėdavo paniręs į kurią nors partitūrą šalia senų elektrostatiųjų garso kolonėlių „Quad“.

Man bebaigiant mokyklą tėvai iš prieglaudos atsivedė šunį vardu Hoganas. Siaubas, koks jis buvo išbadėjęs, vos atsidūrusį mūsų namuose ir, atrodo, apskritai visuomet jį persekiojo baimė netrukus vėl patirti bado kančias. Todėl jis ėdė viską: galėjo suryti tris indelius vištienos, avižų dribsnių ir šunų maisto, paskui virtuvėje nuo stalo nugvelbti visutėlį sūrį su pelėsiu ir dar, įsisukęs į nešvarių skalbinių krepšį, sumaitoti devynias kojines (visuomet skirtingų porų). Lygiai taip pat mano tėtis elgėsi su muzika. Jis, beje, tebėra didžiulis muzikos mėgėjas, nors pastaruoju metu ir praleidžia daug laiko golfo klube.

Mano mama – anglų kalbos mokytoja, ji vienintelė mūsų šeimoje ne muzikantė. Nors, reikia pasakyti, mokykloje pūtė valturną, o Bachas, Brahmsas ir kiti didieji vokiečių ir austrų kompozitoriai jai visuomet labai patiko. Anksčiau ji grasino persekioti mus po mirties, jei jos laidotuvėse nesugrosime Piotro Čaikovskio fortepijoninio trio*. (Dabar jos pageidavimai apmenko: ji nori, kad slapta prasmuktume į vieną Ramiojo vandenyno pietuose esančią karinę bazę ir, leidžiantis saulei, ten išbertume jos pelenus, mat toji vandenyno vieta jai nepaprastai graži.)

Jau minėtoje muzikos mokykloje Andoveryje ji kartu su mano tėčiu skaitė kursą „Žodžiai ir muzika“. Jiedu analizavo operų libretus ir kitus muzikos kūrinuose naudojamus tekstus, pavyzdžiui, Jameso Joyce'o „Mirusiuosius“**. Nagri-

* Piotro Čaikovskio fortepijoninis trio a-moll, op. 50 – vienas ilgesnių ir sudėtingesnių tokios sudėties ansambliui parašytų kūrinių; iš esmės būtent dėl to mano mama jį pasirinko. Tiesa, dar ir dėl to, kad iškilaus tragizmo kupini sąskambiai dažnai priverčia žmones pravirkti, net jei aplinka neskatina gilesnių emocijų.

** Pagal šį Jameso Joyce'o apsakymą 1999 m. *Brodvėjejūje sukurtas miuziklas*.

nėdavo literatūros įkvėptus muzikos kūrinius, pavyzdžiui, Felixo Mendelssohno uvertiūrą „Vasarvidžio nakties sapnas“ ir Sergejaus Prokofjevo baletą „Romeo ir Džuljeta“ (abu parašyti pagal Williama Shakespeare'o tekstus). Jie versdavo mus – tada jau paaugles – raudonuoti, nes kulminacijos muzikoje lygindavo su orgazmais ir tikindavo, jog Johno Dowlando „Come Again“ – absoliučiai erotinis kūrinys tiek dėl savo teksto, tiek ir dėl formos*. (Reikia pasakyti, jie buvo teisūs. Taip ir yra.)

Taigi, muzika mane supo nuo pat mažumės, dėl to numanau, kad kai kurie iš jūsų jau padarėte išvadą, jog būtent todėl man ji patinka. Nes juk patys jau kadai esate įtikėję, jog prie klasikinės muzikos žmogus pripranta. Kaip prie ikrų skonio. Bet tai netiesa.

Visų pirma, nuo ikrų mane pykina.

Pratinti prie jų savo gomurį ėmiau prieš gerą dešimtį metų, nes visuomet laikiau save rafinuota ir elegantiška asmenybe, kuriai pritinka valgyti panašius dalykus. Tačiau esu priversta konstatuoti faktą: aš nuo jų žiaukčioju. Ikrai – tai tokios žuvies skonio snarglių pripildytos pūslelės, kurios prakąstos sprogsta tau ant liežuvio. Klasikinė muzika kitokia.

Antra, klasikinė muzika – tai ne žanras. Šioje knygoje kartais ją taip vadinsiu, bet tiksliau būtų sakyti, kad tai įvairių praeities epochų muzika. Ir tų epochų toli gražu ne viena, kaip matysime pirmame skyriuje. Taip, toji muzika sena, na ir kas? Ir seni dalykai gali būti nuostabūs. Ar mėgstate pyragaičius? Nejau mėginsite man įrodyti, kad jei karališkojo Versalio dvaro virtuvės šefas įmąnytų įveikti laiką, atkeliautų pas jus ir pavaišintų pyragaičiu, jūs nusuktumėte nosį, nes mėgstate tuos šo-

* *Anglų kompozitorius Johnas Dowlandas (1563–1626) žinomas kaip liūdny, melancholiškų dainų kūrėjas.*

koladinius iš parduotuvės? O kodėl negalima skanauti pyragaičių ir iš Versalio, ir iš parduotuvės? Aš pasielgčiau būtent taip. Anksčiau būtent taip ir elgiausi, jei šnekėsime metaforomis.

Tikra tiesa, operos ir simfonijos buvo kasdieninė mano šeimos duona, bet mes klausydavomės ir kitokios muzikos. *Popso* – kai tvarkydavome namus. Ellos Fitzgerald ir Louiso Armstrongo – švenčių proga. Na, ir tų nykių, prastai įrašytų, į beviltišką depresiją varančių liaudies dainų, kurias mama vis mėgindavo mums įpiršti, kad savo kailiu pajustume (ar bent jau imtume nujausti), kas yra kančia. Vienintelis kriterijus, kuris man, bent jau pradžioje, buvo svarbus skirstant visus šiuos tokius skirtingus garsų derinius – ar jie man patinka. Bachas? Be abejo. „Bon Jovi“? Labai gerai. Simonas ir Garfunkelis? Dieve, apsaugok. Reikalas štai koks: kai dainuodama Nakties karalienės ariją praradau balsą, dar nežinojau, kad klausausi nišinės muzikos.

O ji ir nebuvo tokia. Vakarų pasaulyje tai, ką šiandien vadiname klasikine muzika, penkiolika amžių buvo vienintelė anuomet kurta muzika. Tais laikais ji patenkino visus visuomenės poreikius – nuo mirusiųjų apraudojimo iki šokių ir koncertų*. Taigi, klasikiškumas – išmislas.

Tai svarbu įsisąmoninti, nes toji muzika buvo kuriama žmonėms, o ne vien išrinktiesiems gurmanams. Mozarto laikais ja džiaugtis galėjo visi, tam nereikėjo įminti jokių paslapčių ir baigti ypatingų mokslų. Jūs – nė kiek ne menčiau išsilavinę klausytojai už tuos žmones, kurie sėdėjo geriausiose parterio vietose, kai skambėjo Beethoveno Penktosios simfonijos premjera.

* Dar buvo liaudies muzika, bet ji pasiekė mus per žodinę tradiciją, o pastarąją kai kurie žmonės stengiasi atskirti nuo rašytinės tradicijos, pasitelkę terminą „profesionalioji muzika“. Aš ne iš tokių.

Tačiau dabarties visuomenė subtiliomis ir ne itin subtiliomis užuominomis vis mėgina įteigti, kad klasikinė muzika sudėtinga, nuobodži, intelektualiai ir svarbiausia, kad ji ne jums! Mano tikslas – patikinti jus, kad tai absoliuti netiesa.

Ar prisimenate pasaką apie meškiuką? Meškiukas sako savo mamai meškai: „Man šalta, norėčiau ką nors apsivilkti.“ Mama paduoda jam kepurę, meškiukas kelias minutes laimingas. Netrukus vėl prašo: „Man šalta, norėčiau ką nors apsivilkti.“ Mama paduoda jam paltą, meškiukas vėl kelias minutes džiaugiasi. Tačiau netrukus vėl sako: „Man šalta, norėčiau dar ko nors.“ Tada mama paduoda jam batų porą. Galiausiai meškiukas suvokia, kad jis turi kuo puikiausią kailį ir kad tas kailis šildo jį geriau negu bet kokie batai, kepurės ar paltai. Kitaip tariant, paprasčiausiai pakanka to, ką jis turi ir visuomet turėjo. Rašydama šią knygą norėjau aptarti visa tai, ko jums nėra, nereikia, kad mėgautumėtės muzika, norėjau, kad galėtumėte klausytis muzikos, būdami visiškai tikri, jog jūs – tokie, kokie esate, – puikusiai tinkate ir daugiau nieko nereikia.

Nes išties nieko daugiau nereikia. Tik jūsų.

Bėda, jei tik ją taip vadinsime, yra nebent ta, kad jūsų net per daug. Esate pernelyg stipriai paveikti. Pernelyg užimti. Pernelyg gerai išmanote, kokiais kriterijais visuomenė vertina klasikinės muzikos pasaulį.

Ši knyga padės jums atsikratyti Beverčio balasto. Įsivaizduokite, kad su savo širdies draugu ar drauge leidžiate laiką porų stovykloje, tik jums nereikia gilintis į neaiškias, gluminančias baimes ir poreikius bei klausytis nė akimirką neušičiaupiančio, savo asmeninę nuomonę nuolat peršančio ir jums nė žodžio ištarti neleidžiančio psichologo, nes iš tiesų jūsų antroji pusė – tai keista, gluminanti muzika. Patinka? Džiaugiuosi.

Kartu pasidomėsime štai kuo:

- septyniomis klasikinės muzikos epochomis ir kaip atrasti tas, kurios jums labiausiai prie širdies;
- šioje srityje įsigalėjusiais stereotipais – nuo aukščiausios klasės smuikininkų iki nuolat plepančių nuplikusių brolių šaunuolių iš varinių pučiamųjų sekcijos;
- kada koncerte dera ploti ir kada nereikėtų;
- kaip šifruojami iš pažiūros neįkandamai sudėtingi ir atgrasūs kūrinių pavadinimai.

Taip pat aptarsime klasikinės muzikos intarpus filmuose (nuo „Įsiutusio buliaus“ ir „Pabėgimo iš Šoušenko“ iki „Avinėlių tylėjimo“*), su klasikine muzika ir jos kūrėjais susijusius keisčiausius prietarus (pavyzdžiui, kad Beethoveno šukuoseną veikė anapusinis pasaulis, o jo Devintojoje simfonijoje užkoduotas prakeiksmas), be to, rasite trumpus rekomenduojamas pasiklausyti muzikos sąrašus; šiaip ar taip, kalbame apie visą tūkstantmetį kurtą muziką, ne visa ji vienodai vertinga.

Kai kur pateiksiu šiek tiek konteksto, nes, man regis, naudinga suvokti tendencijas ir su muzika susijusias populiariosios kultūros apraiškas, nesvarbu, ar toji muzika parašyta pernai, ar prieš keturis šimtmečius. Perskaitysite nemažai anekdotų, pasivaikščiosime po klasikinės muzikos scenų užkuliusius, sužinosite įvairių su šia sritimi susijusių dalykų, kurie, manau, ne sykį paskatins jus kilstelti antakius – „nejaugi?“

Galima sakyti, kad perskaitę šiuos puslapius įgysite pakankamai žinių ir galėsite prisijungti prie tų nepakenčiamų klasikinės muzikos žinovų, kurie daugybę metų gąsdino jus ir ne-

* *Originalius filmų pavadinimus ir jų režisierius žr. sąraše knygos pabaigoje.*

leido artimiau su ja susipažinti. Tačiau netapsite vienu iš jų, nes viską žinosite geriau.

Tikras džentelmenas, sako mano tėtis, yra žmogus, kuris moka groti akordeonu, bet negroja.

○ jei klasikinė muzika man visiškai nerūpi – kas tuomet?

Gali būti, kad priartėti prie klasikinės muzikos jums neleido normalius žmones bauginantys žinovai. Gali būti, kad jūsų gyvenime visko jau pakanka. Arba galbūt jūs tebesate apžavėti naujųjų muzikos transliavimo technologijų – jos išties nuostabios. Šiaip ar taip, štai trys priežastys, kodėl verta skirti bent truputį laiko klasikinei muzikai.

1. JI AKTUALI

Visi žinome, kad šiais laikais svarbu rūpintis žmonių teisėmis, demokratija ir sveikatos apsauga. Tai aktualu mums visiems. Bet ir menas yra svarbus. Jis ne tik primena mums, kad mes, žmonės, sugebame kurti grožį, kad ir kiek chaoso ir bėdų būtų gyvenime; menas kviečia mus pažvelgti plačiau – ne vien į savo bazinius poreikius ir instinktus, juolab kad daugelis pastarųjų kuria įvairiausias baimes, kurios, savo ruožtu, šiuolaikinėje visuomenėje tampa konfliktų priežastimi. Menas – tai erdvė, kurioje žmonija gali pajusti bendrystę, tai jungianti erdvė, minėti konfliktai jos tarsi nepasiekia.

Labai svarbu ir tai, kad menas gali tapti savotiška protesto forma, jis suteikia tribūną tiems, kas iki tol tylėjo, ir gali lemti pokyčius. Klasikinės muzikos istorijoje būta kūrinių, parašy-

tų siekiant įkvėpti bendrystės dvasią kariuomenėje, skatinti maištus prieš neteisybę, padrąsinti nužemintuosius. Be jokios abejonės, daugybė didžiųjų klasikos kūrinių buvo ir yra skirti esamoms valdžios struktūroms šlovinti, kitaip tariant, iškelti vieną grupuotę aukščiau kitos. Gerai pagalvojus, mūsų laikais į visą klasikinės muzikos repertuarą žvelgiama, tarsi tai būtų himnai (baltųjų) privilegijoms, jiems taikomoms išlygoms ir jų teisei į valdžią.

Man norėtųsi, kad klasikinės muzikos kūriniai taptų himnais žmonių vienybei. Norėčiau sugriauti elitarizmo ir privilegijų sienas, kurios tebėra atskyrusios klasikinę muziką nuo dalies žmonių; daugeliui jų ši muzika pristatoma iškreiptai, todėl ir jos suvokimas neteisingas. Bet klasikinė muzika verta būti suprasta. Ir jūs jos verti. Juolab kad nieko – nei pagarbos, nei teisinės apsaugos, nei išsilavinimo, nei tos pačios muzikos – nedera sieti tik su viena nedidele grupuote, sumaniusia iškelti save virš visų kitų.

2. JI ATSKLEIDŽIA POTEKSTES IR UŽUOMINAS

Filme „Šnipas, kuris mane mylėjo“ blogietis Karlas Strombergas pasielgia šlykščiai – įstumia savo pagalbininkę į akvariumą su rykliu. Pats sėdi auksu išdabintame valgomajame, iš kurio pro melsvą langą matyti, kaip mergina vandenyje grumiasi su plėšrūnu, o kambaryje tuo metu vinguriuoja Bacho trečiosios orkestrinės siuitos pasažai. Mergina mėgina įspirti rykliui, bet grakštūs jos judesiai gyviui nė motais, tad jis agresyviai baksnoja merginai į tarpkoją (aštuntajame dešimtmetyje už tokius veiksmus rykliams dar niekas negrėsdavo), kol galiausiai mergina žūsta ir lieka tragiškai pusnuogė plūduriuoti po

vandeniui, o mums akivaizdu, kad ši scena tik taip ir tegalėjo pasibaigti. Stiklą, pro kurį matyti akvariumas, pakeičia Sandro Botticellio „Veneros gimimas“, nes ko kito galima tikėtis povandeniniame neoklasicizmo stiliaus būste, ir tai jau scenos pabaiga.

Kas joje mums kelia juoką? Tai, kad ryklys nužudo žmogų, be abejo, labai juokinga. Bet kas dar? Ogi tai, kad Bacho trečiosios orkestrinės siuitos antroji dalis, skambanti, kol rodomas šis epizodas, muzikų žinoma kaip „Arija G stygai“*.

3. JI NUOSTABI

Kai iki mano atsisveikinimo su smuikininkės karjera dar buvo likę keleri metai, Monrealyje nuėjau į koncertą, kuris vyko „Place des Arts“**. Nuo ankstyvos vaikystės, kai plėšdama Mozarto arijas vos nesusidraskiau balso stygų, buvo praėję nemažai metų, aš irgi buvau gerokai pasistūmėjusi – įvairiomis prasmėmis. Jau buvau baigusi Juilliardo mokyklą, koncertuodavau prestižinėse salėse, buvau kviečiama į įdomius projektus, gyvenau nuostabiame bute, o mano pirštą puošė sužadėtuvių žiedas – kai scenoje grieždavau smuiku, jis akindavo salėje sėdinčią publiką.

Nors išorė blizgėjo, negaliu pasakyti, kad gyvenau gerai. Tas žiedas mano akyse buvo ne tiek prasmingas meilės simbolis, kiek priminimas, jau daugiau kaip trejus metus bylojantis man, kad esama neatliktų užduočių. Butas buvo ištis puikus, bet aš jame jaučiausi nelyginant samdyta prižiūrėtoja. Koncertai, kuriuose tekdavo groti, buvo pakankamai aukšto lygio, tad

* Nežinantiems pasakysiu, kad G styga – tai ne tik žemiausia smuiko styga: taip vadina mos ne itin patogios moteriškos siaurikės.

** *Didžiausias menų ir kultūros centras Kanadoje.*

tuokart lyg ir užganėdindavo mano ambicijas, bet ir iš naujo pakaitindavo jas, nes savo pačios lygiu nesijaučiau visiškai patenkinta. Dėl to man būdavo sudėtinga nuoširdžiai džiaugtis girdint, kaip groja kiti žmonės. Ypač kiti smuikininkai. Ypač kai grieždavo tas kitas pasiutiškai geras smuikininkas, kuris buvo ne tik už mane geresnis, bet, negana to, dar ir su manimi susižadėjęs (šioje knygoje vadinsiu jį Aukseliu).

Tąkart buvau viena iš klausytojų, nes taip reikėjo, ir jaučiausi bjauriai. Negelbėjo net kalbos, kurios Monrealyje visuomet sakomos du kartus: vieną sykį – prancūziškai, kitą – angliškai*.

Nesiklausiau jų, tad turėjau laiko paklydinėti po savo mintis, o jos tais laikais užslinkdavo vis niuresnės ir menčiau guodžiančios. Kodėl ne aš šioje scenoje? Juk ir aš Juilliardo mokykloje laimėjau smuikininkų konkursą. O gal ne aš buvau tos mokyklos orkestro koncertmeisterė, gal ne man ten buvo leista griežti Antonijaus Stradivarijus ir Guarnerio del Gesù** smuikais? Kodėl visi kvaišta nuo to Smuikelio Aukselio?

– Taip ir anaip, menai labai svarbūs, – scenoje kalbėjo pranešėjas. – Taip ir anaip, jie transcenduoja biologinę žmogaus prigimtį... Taip ir anaip, už paramą dėkojame ponui tokiam ir poniai tokiai...

Kai vyras galiausiai dingo, scenoje pasirodė antrasis pranešėjas – aukšta moteris. Laikysena ir apsirengimas buvo frankofoniški, bet šypsojosi anglofoniškai. Ji atstovavo ban-

* Kalbama apie Monrealį, ne visą Kanadą. Pusė gyventojų apsimeta, kad nesupranta angliškai arba jaučiasi žeminami, kai jiems tenka iš anglų kalbos garsų išlukštenti tam tikras prasmes; kita pusė taip pat reaguoja prancūzų kalbą.

** *Guarneriai yra žymi XVII-XVIII a. italų giminė, išgarsėjusi styginių muzikos instrumentų meistrais. Giuseppe Bartolomeo Guarneri del Gesù (1698–1744) su A. Stradivarijumi pripažįstami žymiausiai smuikų meistrais.*

kui – pagrindiniam to vakaro mecenatui. Prisipažino nieko neišmananti apie klasikinę muziką ir beveik jos nesiklausanti, bet norėtų papasakoti mums vieną nutikimą.

Kartą ji riedėjo automobiliu kartu su penkerių metų dukra ir netikėtai suvokė, kad radijas transliuoja klasikinę muziką. Nei ji, nei dukra anksčiau nesiklausydavo klasikinės muzikos, tad mamai tapo smalsu, kaip reaguos dukra.

– Žinai, kokia tai muzika? – prabėgus kelioms minutėms paklausė ji.

Dukra linktelėjo.

– Tikrai? – nustebo moteris. – Na, ir kokia?

– Nuostabi, – atsakė dukra.

Pasakojimas mane sukrėtė. Jis privertė mane pripažinti, kad kažkas mano gyvenime iš esmės ne taip. Ne tik tai, kad niekaip negalėjau pasijusti laiminga tariamai mylėdama tą vyrą. Jau buvau spėjusi pamiršti, kaip toji muzika skambėjo man, kai buvau mažytė – tais laikais, kai nevodinau jos klasikine, kai ji paprasčiausiai buvo tapusi tik dalimi (kad ir pačia mėgstamiausia) tos spalvingos garsų paletės, kurios supama nugyvenau visą vaikystę. Jau buvau spėjusi pamiršti, kad toji muzika reikalinga ne tik siekiant karjeros, nors ir tai man puikiai sekėsi. Kad tą muziką aš paprasčiausiai myliu.

Štai todėl ir parašiau šią knygą

Būtent apie tai derėtų kalbėti mano tėvams, kai jiems kils noras kam nors papasakoti, kodėl tapau smuikininke. (Nes dabar tiesa slypi po melu, o tas įvyniotas į tiesą ir visa tai primena kalakutą, kimštą antimi, kuri kimšta višta, negana to, vietoje anties – keptos sojų pupelės.) Aš žaviuosi muzika. Žavėjau

būdama dvejų, kai vos nesusidraskiau balso stygų, žavėjausi ir tą vakarą Monrealyje, sulaukusi dvidešimt ketverių. Na taip, reikėjo, kad toji penkerių metų mergytė netiesiogiai tékštelėtų man per veidą ir tokiu būdu primintų esmę.

Gavusi antausį suvokiau, kad niekuo nesiskiriu nuo daugybės kitų žmonių. Kaip aš leidau, kad nerimas dėl profesinės karjeros sudarkytų ir iš esmės pakeistų mano santykį su šia muzika, lygiai taip pat ir daugybė potencialių klausytojų leidžiasi užvaldomi šią muziką lydinių atstumiančių stigmų ir atitinkamų kultūrinių stereotipų – būtent tai galiausiai lemia jų požiūrį į klasikinę muziką. Ir aš, ir tie žmonės pasiduodame toksiškiems įsivaizdavimams, kurie galiausiai suardo tai, kas svarbiausia, – neprilygstamą šios muzikos grožį ir gelmę, šią sielą į dangų nešančių bendrą visos žmonijos istoriją talpinančių garsų jėgą. Susivokusi pajutau, kaip tai tragiška ir kvaila.

Troškau kažkaip atitaisyti šią absurdišką lemtį, ir tai galiausiai paskatino mane parašyti šią knygą.

Norėjau, kad visi išgirstų klasikinę muziką taip, kaip aną dieną ją girdėjo toji penkiametė prancūzakalbė kanadietė. Taip, kaip aš anksčiau jos klausydavausi. Ir kaip dabar vėl ją girdžiu. Kitaip tariant, norėjau, kad žmonės girdėtų šią muziką tokią, kokia ji yra. O ji – nuostabi.

1 skyrius

Klasikinė muzika neegzistuoja

**1400 METAI ISTORIJS:
LABAI ŠALIŠKA APŽVALGA**

Kai buvau visai maža, guldavausi po tėčio fortepijonu ir, nepaisydama pavojaus apkursti, klausydavausi, kaip jis skambina Bacho „Goldbergo variacijas“. Tada dar nebuvo mačiusi filmo „Avinėlių tylėjimas“.

Tai buvo dar prieš man atrandant Nakties karalienės ariją ir susigadinant balso stygas, ir prieš pradėdant lankyti smuiko pamokas. Tai buvo tais tolimais laikais, kai buvau bent kiek panaši į tą mergaitę iš Monrealio, kai Bacho muzika buvo tiesiog „nuostabi“, o mano ausys priminė entuziastingas kempines.

Beveik visą vaikystę Bachas buvo pats mylimiausias mano kompozitorius. Jo kūrinuose atrasdavau ir paslaptinių galvosūkių, ir tamsių aidinčių bedugnių, ir akinamos šviesos, primenančios pro niūrius debesis staiga išnirusią saulę. Visa tai mane nepaprastai žavėjo.

Puikiausi klasikinės muzikos meistrėškumo kursai – jūs nę neįtaręte, kad jums jų reikia.

„Gairvus ir smagus pasivaikšėiojimas po baugų sonatų, simfonijų ir Shumanno pasaulį.“

The New York Times

Klasikinę muzika lydi Arianną Warsaw-Fan Rauch visą gyvenimą: ji baigė Juilliardo konservatoriją, grojo tviskančiose koncertų salėse, gastroliavo JAV ir užsienyje. Visą gyvenimą buvo įsimylėjusi klasikinę muziką. Ir visą gyvenimą jos nekenė. Juk jei jums patinka Beyoncé, visai nebūtinai privalote alpti nuo Bieberio. Ir tikrai galite žavėtis Brahmsu, bet likti abejingas Bachui, ypač turint galvoje tai, kad jų gimimo dienas skiria 148 metai. Juolab kad „klasikinę muziką“ vadiname per daugybę šimtmėčių parašytus labai skirtingus kūrinčius, kurie šiandien suversti į vieną krūvą ir pavadinti žanru.

Šioje knygoje autorė mėgina nubraukti klasikinę muziką dengiančius elitizmo ir atskirties voratinklius. Ji savo pavyzdžiu kviečia visus pamilti šią muziką arba imti jos nekęsti. Skaitytojui ji siūlo savotišką ekskursiją po užkulcius, kurios metu potencialus klausytojas sužinos visa, kas būtina: apie septynias pagrindines epochas (įskaitant sielą gniuždančius ir depresyvius viduramžius); apie simfoninio orkestro instrumentus ir jų sąsajas su skirtingais asmenybės tipais (atsiprašome altininkų ir dirigentų); apie aukščiausio lygio muzikantų gyvenimą (jis sunkus); kaip pavogti Stradivarijaus smuiką ir neuždirbti nę cento; kada koncerte dera ploti ir kada ne. Ši knyga drąsiai demistifkuoja Didžiojo Meno pasaulį, tačiau teigia, jog šiais laikais klasikinę muzika svarbi kaip niekad.

Arianna Warsaw-Fan Rauch Juilliardo konservatorijoje studijavo smuiko specialybę, yra muzikos bakalaurė ir magistrė. Koncertavo prestižinėse salėse, įskaitant „Carnegie Hall“ ir Bostono „Symphony Hall“, dalyvavo Ravinjos (JAV), Verbje (Šveicarija), Aspeno (JAV) festivaliuose ir La Džolos „Summerfest“ (JAV). Vyko į koncertines gastroles su legendiniais muzikantais: džiazos trimitininku Chrisu Botti ir fleitininku seru Jamesu Galway. Tai pirmoji jos knyga.

